

VIII. JUNGMANN A JEHO PŘÁTELE

Družina Josefa Jungmanna (1773-1847) – tak jako Thámova u Puchmajerova družina – byla odkojena antikou, a to antikou ještě rokokovou, osvícenskou nebo praeromantickou, ale Jungmanna samého se již dotkl nový humanismus, ba romantismus. Vyučoval starým jazykům i jiným předmětům, jak bylo tehdy zvykem, na litoměřickém gymnasiu (1799-1815) – působili tam s ním pozdější profesori pražské university Klar a Titze (viz Jungmannovy „Zápisky“, odd. 33) – a na Akademickém gymnasiu v Praze (1815 – 1845). Od r. 1799 si zaznamenával do zápisníku (v knihovně Národního musea III F 24) podle německých časopisů nové práce o antickém písemnictví a nové učebnice, na př. Bredowovu učebnici starověkých dějin (1799). Astovo pojednání o Platonově „Faidru“ (1801), Eichstädtovo vydání Lucretia (1801), Purgoldovy kritické poznámky k Sofokleovi (1802), Kuffnerův překlad Plauta (1807), Boeckhovo vydání Pindara (1801). Mimo to si tam opsal z Goethových „Propyläi“ (I, 1798) soud o Laokoontově sousoší a z Überflüssiges Taschenbuch f. d. J. 1800 Vossův překlad Horatiovy básně na Neobulu (C. III 12).

Jungmann miloval antické písemnictví, ale neviděl v něm jediný vzor. Toužil po klasičnosti, ale ne té, jež napodobuje jen staré spisy, nýbrž té, v níž se „materie s formou pronikají a v jeden celek svrchovaný splývají“ (O klasičnosti ..., ČČM 1, 1827, 1, str. 30), a vzory pro české básníky spatřoval – podobně jako Herder, Goethe a bratři Schlegelové – v literaturách starých i nových, západních i východních; vidíme to jak z jeho překladů, tak z ukázek v jeho „Slovesnosti“ (1820). Také její úvod o slohu a slovesných druhích vychází – arci nepřímou – z antické theorie, jak ukazují již názvy convenientia, tautologia, pleonasmus, ambiguitas, παθητικόν (spr. παθητικόν ale přihlíží též k novému písemnictví).

Staré spisovatele Jungmann chválil, že „svou důstojnou prostotou a krásou, velikým, mnohoobsáhlým smyslem, a plastickou dokonalostí ke vzdělání a dobytí podobné klasičnosti napotomním národům nesmírně posloužili“ (uv. poj. str. 34). Tak hleděli na antické umění noví humanisté, Winckelmann, Lessing i Goethe. K novým humanistům se hlásil Jungmann i tím, že zčeštil Klopstockovu báseň „Der Lehrling der Griechen“ (1747; „Vyučenec Řeků“, ČČM 6, 1832, str. 11 n.) a že překládal Herdera, Goetha a Schillera. Shodně s novými humanisty stavěl Homéra nad Vergilia a řecké filosofy nad římské, zato v politice, řečnictví a dějepisu příznával klasičnost oběma národům (uv. poj. str. 32).

Z antického písemnictví přeložil r. 1805 Horatiovu ódu na Neobulu a 3. idylu Moschovu. Horatiova báseň, již si ve Vossově překladu zapsal již dříve, ho asi zaujala svým citovým obsahem i umělým veršem (ioniky) a Moschova jemným líčením přírody. Tyto dva překlady otiskl až r. 1822 v Čechoslavu (str. 65) a v Dobroslavu (3, 3, str. 148) a znovu s nepatrnými odchylkami v České včele (6, 1839, str. 177, 313). Jsou časoměrné, přízvučně překládat ioniky se mu zdálo zhola nemožné (Karešovi 26. III. 1822; ČČM 64, 1890, str. 407). Byl od r. 1804 přesvědčen, že je antická časomíra vhodná pro češtinu, ba vhodnější než přízvuk, ač sám užíval po celý život vedle časomíry též přízvuku. Antické básně překládal ovšem časomírou, na př. Moschos:

Když moře modrošeré lehkým chvěje větru se váním:
hned moutím já v mysli se pečlivě, tuť ne mi můza
déle milá; vábí mne tichá jeho více pokojnost.
Než, když jekem se propast šedivá zduje, pak voda valnou
nadvírá se pěnou, vlny na mnoze lítě se bouří... (Čes. vč. 6, 1839,
str. 177).

V letech 1806 a 1808 uveřejnil Jungmann v Hlasateli (1, str. 249; 3, str. 470 n.) překlad Lukianova „Timona“, jenž ho jistě zaujal psychologickým líčením, a jeho dvou „Hovorů záhrobních“ (1; 10), vysmívajících se lidské malicher-

nosti. Jak víme z jeho „Zápisků“, byl osvícenec, voltairián a Lukian mu byl tedy blízký. Sám ho také napodobil v dvou hovorech „O jazyku českém“ (ps. 1803; Hlas. 1, 1806, str. 43 n., 221 n.), v „Rozepři mezi písmeny“ (ps. 1820; ČČM 16, 1842, str. 253 n. a z ruštiny přeložil „Příběh satirický“ (Hlas. 2, 1807, str. 144 n., naplněný lukianovským duchem. Jeho překlad z Lukiana je věrný a živý, na př. Timon 47: „Co jest to za plecháče, an sem přichází? To jest Filiades nade všechny pochlebňíky nejošemetnější. Ten dostal ode mne celé popluží a pro dceru na vybytnou dvě hřivny za odměnu, že zpěv můj, když všichni mlčeli, sám jediný vychvaloval, přísahaje, že hlas můj nad labutí jest příjemnější“ (Hlas, 1, str.273. Jako Nejedlý užíval tu Jungmann Wielandova překladu; podle něho tlumočil ὀβόλων τεττάρων „osm krejcarů“ (str. 252; W. I, str. 60: „acht Kreuzer“).

Pro svou „Slovesnost“ (str. 158 n.) přeložil Jungmann sedm epigramů z řecké Anthologie (VII 505, IX 12, 122, 586, XI 255, Plan. 9, 113). I tu i v jiných svých překladech a básních užíval leckterých nově tvořených slov a omlouval to ve věnování „Slovesnosti“ Horatiovou „Poetikou“ (v. 48 n.): „Jestliže novými | potřeba neznámé věci káže vynášeti slovy, | neslyšené dávným hlaholit' zapodobno Kocínům [Hor. Cethegis] je zvuky...“ Konečně r. 1839 uveřejnil v České včele (6, str. 113) překlad sborové písně (v. 1115 n.) z Aristofanových „Oblaků“, oblíbených u nových humanistů i romantiků; její trochejské tetrametry tlumočil opět časomírou:

Zisk, který čeká diváků, jestližeť spravedlivou
pochvalou kůr tento uctí: zkrátka vypovíme vám:
nejprve, když v podletí vzděláte záhy svá rolí,
vám přšet první budem, po vás teprv přšet jiným...

Jak vidíme, jsou Jungmannovy překlady z latiny a řečtiny zdařilé, arci svým rozsahem se nemohou měřit s jeho překlady z nových jazyků, z Miliona, Goetha, Chateaubrianda a j. Z dopisu Kollárovi (23. V. 1822; ČČM 54, 1880, str. 47) víme, že sháněl pro Krok překlady z řeckých básníků, avšak marně.

Boj o českou prosodii přivedl Jungmanna k studiu antické metriky. R. 1818 poučoval Marka, překládajícího Ovidia, že „dle theorie Hermannovy“ (srov. jeho Elementa doctrinae metricae, 1816, str. 96 n.) měly jambické verše vždy sudý počet stop (ČČM 56, 1882, str. 184), a r. 1821 uveřejnil v Kroku (1, 2, str. 1 n.) „Výměsky z prosodiky a metriky české“, kde se znovu dovolával Hermannova a vedle něho Ch. A. H. Clodia (Entwurf einer systematischen Poetik, 1804). Ve „Výměscích“ stavěl proti sobě nepravidelný rytmus a pravidelné metrum, vytkl základní „nohy“ (stopy; daktyl, trochej, l. pajon a choriamb), z nichž odvozoval ostatní (na př. anapaest je daktyl s předrážkou, str. 10), lišil verše prosté (ze stejných stop) a složené (z rozličných stop), dával k nim příklady z antických básníků a konečně utřídil verše podle toho, řídí-li se počtem slabik či jejich délkou, či obojím, či počtem stop. Opřel se o Clodia (str. 337 n., 388 n., 394 n.), jenž Hermannovy výklady o antické metrice doplnil pozorováním nové metriky a podepřel filosoficky (kantovsky). V článku „O českém jazyku úsudek Lukáše Hornického“ (ČČM 4, 1830, str. 297) kladl rozdíly mezi slovanskými jazyky na roveň rozdílům mezi řeckými nářečími a říkal, že má čeština jako attičtina vyšší samohlásky a tím zní měkčeji a tenčeji. Byl to nový pokus o sblížení slovanštiny se starými jazyky.

Jungmannův důvěrný přítel kněz Antonín Marek (1785-1877) přeložil a poznámkami opatřil tři z Ovidiových heroid (2, 10, 18); „Filis Demofonovi“, „Ariadna Thezejovi“ a „Leander Heře“. První dvě, jež uveřejnil r. 1815 v Prvotinách (str. 5 n., 177 n., tlumočil třináctislabičným, rýmovaným veršem jambickým s caesurou, který mu doporučil podle polského vzoru Jungmann (v dopise 8. X. 1812; ČČM 56, 1886, str. 26). Rýmující se veršové dvojice dobře napodobily latinské elegické dvojverší. Třetí heroida, otištěná r. 1823 v Kroku (1, 4, str. 1 n.), je přeložena časomírou. Všechny tři překlady jsou věrné a básnické s na př. 10, 1 n.:

Rod každé lité zvěři měkčejší jest tebe!
Hůř nemohla jsem svěřit nižádnému sebe.
Co Thezeji čteš tuto, z břehův oněch sláno,
z nichž beze mne tvé lodí větrem odehnáno;
kdež nade mnou i sen můj zlobně spáchal zradu...

(Prvot. 1815, str. 177 n.).

R.1822 uveřejnil Marek v Čechoslavu (str. 121) časoměrný překlad Catullovy 3. básně, „Žalost nad smrtí vrabce“:

Želejtež milostenky i vše lásky,
i člověk, kdokoliv citů milostných,
umřeltě vrabeček mojí děvinky,
vrabček, potěšení mojí děvinky...

na počátek položil metrické schema (hendekasyllaby). Kromě Ovidia a Catulla překládal též F. Stolberga, Schillera, Kotzebua, Veldeho, Shakespeara, Bulgarina a j., tedy spisovatele nejrozličnější povahy.

Své klasické vzdělání projevoval i v svých původních básních. Nejstarší z nich „Má vlast“ (Hlas. 1807, str. 284), složil - jistě Jungmannovým vlivem - časoměrnými hexametry a vyzdobil homérickými srovnáními. V „Poslání k Jungmannovi 1817“ (Slovesnost, str. 46 n.) mluvil o Orku, arkadských bozích, „Fidiáši“, Thermopylách a j. a osud své vlasti přirovnával k osudu ovládaného Turky. „Písni“ k poctě biskupa Hurdálka (1816; Sebr. b., vyd. F. Šimek, 1953, str. 36 n.) dal motto z Horáce, „Řeč“ k jeho narozeninám (Prvot. 1816, str. 201 n.) složil umělými, vlastními slokami časoměrnými a její sbor („kůr“) sapfickými strofami, „Píseň při biřmování“ (1818; uv. vyd. str. 44 n.) sapfickými strofami, „Uvítání“ Hurdálkovi (1819, str. 45 n.) hexametry a dva rukopisné epigramy (t. str. 64) elegickým dvojverším.

Jungmannův i Markův přítel kněz František Vetešník (1784-1850) přeložil mimo jiné přízvučně a rýmovaně 18. ódu II. knihy Horatiovy; slova „columnas ultima recisas Africa“ zčeštil v Puchmajerově duchu: „náčin z růženého Fernambuku“ (Prvot. 2, 1814, str. 254). Jiný druh Jungmannův, profesor František Svoboda (1778-1860), ztlumočil časomírou 25. ódu I. knihy Horatiovy (Čes. vč. 6, 1839, str. 93). Na Vetešníka i Svobodu vzpomíná Frič v „Pamětech“: když se Vetešník napil, mluvil latinsky (I, 1885, str. 143) a Svoboda dramaticky předváděl svým žákům na Akademickém gymnasiu římské starožitnosti, na př. propouštění otroka (t. str. 78 n.).

Osvícený piarista Dominik Kynský (Kynský, 1777-1848), jenž byl v letech 1809-1820 profesorem obecného dějepisu a řeckého písemnictví na brněnském ústavu filosofickém, uveřejnil tehdy překlady jedné ódy Horatiovy (II 3, Prvot. 1813, str. 147), dvou hovorů Lukianových (Dial. d. 7, Dial. m. 22; t. str. 310 n.), válečného zpěvu Tyrtaiova (9 D.; t. 1815, str. 156 n.), 9. a 21. idyly Theokritovy (t. 1815, str. 12 n., 1816, str. 210 n.) a napodobení 3. básně Catullovy; místo Lesbiina vrabce opěvoval svého kanárka (t., 1816, str. 203 n.). Překlady byly vesměs přízvučné. Horatiova óda byla ukázkou hotového již překladu všech ód, jež poslal Kinský „Jednomu učenému Čechovi“ (Prvot. u. m.). Je pravděpodobné, že to byl Jungmann a že poradil Kinskému, aby svůj překlad změnil v časoměrný, neboť r. 1819 oznamoval Markovi, že Kinský předělává Horáce podle časomíry (ČČM 56, 1882, str. 461). Vyžadovalo to hodně času; r. 1835 píše Ondrák Vinařickému, že letos pošle Kinský svůj časoměrný překlad ód (Vinařický, Koresp. II, str. 139), ale kdo ví, zda jej vůbec dokončil. Nevyšel ani jeho přízvučný, ani časoměrný překlad. Přízvučného bylo škoda, jak vidíme z otištěné ukázky:

Jsa sklíčen strastí, pomni bys neztratil
své mysli bodré, jestli zas, Dellie,
Ti přeje štěstí; zdrž se, abys
rozmarem nezpupněl, přece umřeš...

Také překlad Lukiana byl zdařilý, na př. Dial. d. 7: „Hephaistos (Vulkán).

Viděl-lis, ó

Apollo! Majino narozeňátko, jakž hezouňké jest, jakž na všechny se usmívá, a již nyní prozrazuje, že něco velikého z něho vyvázne. Apollo. Mámt je děckem aneb velikým jakýmsi dobrem nazvati, jenž nad Iapeta starší jest, co se šibalství dotýče?...“ (Prvot. 1815, str. 310). V překladu jsou leckterá lidová slova, jako „ošmrdavost“ (περιεργία str. 311), „jářku“ (φημί), str. 313), „šarapatka“ (ἄβολος, t.), „probleptl“ (λέγεις, str. 313). Zato v překladu Tyrtaia jsou umělé složeniny homérského způsobu, jako „zdoromyslný“ (δυσμενής str. 157), „hustostrmý“ (τροχός, t.). V poznámkách vyslovoval Kinský lítost, že neměl Tyrtaiovo vydání od Chr. Ad. Klotze (1767); byl to známý odpůrce Lessingův. Mimo to vykládal o válečných zpěvech Řeků, Germánů, Čechů - tu otiskl píseň „Kdož jste Boží bojovníci“ - o marseillaise a vyslovil přání, aby vznikl u Slovanů nějaký Denis, Kretschmann, Collin nebo Körner - byli to němečtí a rakouští skladatelé válečných zpěvu -, kteří by posílili vojsko v boji proti „oněm zbojníkům“, t. j. Napoleonovým vojákům. Rytmus Tyrtaiových elegických dvojverší a Theokritových hexametru není vždy jasný, na př. Theokr. 21, 30: „Neučiním tebe neúčastna úkazu svého“ (Prvot. 1816, str. 212).

R. 1817. (srov. dopis Hankovi, ČČM 55, 1881, str. 105) a jistě již předtím překládal Kinský - podobně jako Rožnay - „Batrachomyomachii“; tato parodie Homéra se líbila osvícencům. Svůj překlad chtěl vydat se slovníkem a s výkladem, ale neměl nakladatele. Překládal přízvučně podle Puchmajerových zásad a po vydání „Počátků“ chtěl přepracovat překlad časomírou, avšak nedařilo se mu to jako u Horáce. Obtíže časomíry též poznal, když tak tlumočil pro své posluchače části „Iliady“ (dopis Zieglerovi; Vesna 1852, str. 137 n.). Asi proto zatím nepokračoval v tlumočení antických spisovatelů. Z nových děl přeložil mimo jiné „dithyramb“ na Homéra od katolického romantika, Homérova tlumočnicka, Fr. Stolberga, (Homér; Prvot. 1816, str. 61 n.); svůj překlad připsal českému tlumočnickovi Homéra Nejedlému. R. 1833 přeložil v Musejníku (7, str. 255 n.) jednu z básní vložených do Boethiovy „Útěchy filosofie“ (I 7). Adonské verše tlumočil časomírou ne vždy přesně (na př. sidera přeložil „slunce“), ale básnicky:

V mrákotě černé
slunce tonoucí
sláti nemůže
světlo paprsků...

Osvícený kněz a vychovatel Josef Liboslav Ziegler (1782-1846) přeložil v letech 1806-1816 - kromě jedné povídky Florianovy, Fénelonova „Telemacha“ a několika církevních hymnů - dva z Lukianových „Hovorů mrtvých“ (12 n.; Hlas. 1, 1806, str. 106 n.; 2, 1807, str. 431 n.), I. knihu Horatiových „Satir“ a počátek II. (Vid. nov. 1813, str. 61 n.; Prvot. 1813, str. 7 n.) a dva epigramy Martialovy (I 91, VI 78; Prvot. 1813, str. 44; 1815, str. 72). Při Lukianovi užil Hemsterhuysova latinského překladu (1743); podle něho na př. tlumočí ὁ Λίβυ „Afrikane“ (Hlas. 2, str. 431; H.: „Afer“) a Ταλαπῶν „Gally západní“ (t.; H.: „Gallos occidentales“). Ale překlad je věrný a plynňý, na př. Hov. 12: „Diogenes. Co to, Alexandře? I ty jsi umřel, jako my všickni? Alexander. Jak vidíš, Diogene! jaký pak div, že jsem, člověk jsa, umřel? Diog. Tedy Ammon lhal, nazýváje tebe svým synem, vždyť jsi byl Filippův? Alex. Ovšem že Filippův; neb nebyl bych umřel, kdyby byl Ammon mým otcem“. Také hovorový ráz Horatiových Satir dobře vystihl přízvučnými hexametry, na př. I 9:

Šel jsem kdys, jak obyčej můj jest, silnicí svatou.
O jaké daremnosti sem dbal, se zamysliv, nevím.
Příběhl ke mně kdos, an jen dle jména mi znám jest.
Vzav mne za ruku - "Jak se máš, můj přemilý? - ptal se.
Dobře posavad, jak zříš, k tvé službě, (sem pravil)...
(Prvot. 1813, str. 153).

V překladu užil některých nářečních nebo uměle tvořených slov, na př. „žitnička“ (granarium, Vid. nov. str.85) „štupkové“ (mendici, t. str. 184), „brloočký“ (paetus, str. 190), „nedošlec“ (abortivus, str. 190), „potočítý“ (acer, Prvot. str. 18), „smutnoherský“ (tragicus, str. 22). Zmínku o noční poluci v 5. satíře I. kn. ovšem vypustil. K překladu připojil hojné, leckdy učené poznámky, na př. že slovo ambubaia pochází z aramejštiny. U Martiala vypustil osobní jména nebo je nahradil českými a hendekasyllaby (VI 78) nahradil elegickým dvojverším.

R. 1818 vyzval české spisovatele, aby překládali starověké klasiky. Odpověděl mu Kinský, že přeložil „Batrachomyomachii“ a Horatiovy ódy, žehuňský farář Jan Müller překládal Lucanovu „Farsalii“, Rettig Seneku, Šír Tacita a Vergiliovy eklogy, Teichl Plauta, Vaněk Sallustia, Chmela Aurelia Victora, Macháček Pindara a Horatiův list o básnictví a Palkovič chtěl vydat své starší překlady z Cicerona a Xenofonta. Dobrá polovina z toho byla uskutečněna, Ziegler sám překládal „Aeneidu“ a Flora (srov. Rybička, Přední křisitelé, str.178 n.) z Florova překladu se zachovalo v chrudimském archivu prvních 9 kapitol (ostatek byl vytržen) a z „Aeneidy“ přeložil Ziegler jen prvních 33 veršů (srov. K. Hrdina, LF 57, 1930, str. 134 n.), ale dnes jsou ztraceny, „Aeneidu“ překládal Ziegler chvatně, na př. I 7 „altae moenia Romae“ „zdi starého Říma“ (srov. Rybička, str. 195). Předdeslal jí výklad o „šestiměru a jeho překládání“. Za jeho podstatnou vlastnost právem pokládal caesuru a uznával v něm čtverou: po dlouhé slabice v 2., 3. a 4. stopě a po 4. stopě, o caesuře po 3. trocheji nemluvil.

Z antiky čerpal i ve vlastních skladbách: v „Básni o zlatém rounu“ (Prvot. 1813, str. 130 n.) vyprávěl přízvučnými hexametry o argonautech a v „Lásce k básnířství“ (t. str. 174) opěvoval víno, „krásné panny“ a „Márovy“, t. j. Vergiliovy zpěvy; je to anakreontická obměna staré trojice „Wein, Weib und Gesang“, přičítané Lutherovi, a poznámka „z latiny“ je asi nesprávná. V krátkých básních hexametrických mluvil o chudém „Ešinovi“ (t. j. Aischinovi, podle něm. Aeschines), vstupujícím do učení k Sokratovi (Prvot. 1813, str. 40), o Dionysiovi a boháči (t. str. 181) a prózou vyprávěl o pastýři Anýnovi (v starém věku se o něm nemluví), jenž toužil po bohatství, dosáhl ho s pomocí Jovova („Perunova“) kněze, ale viděl, že přináší neštěstí a vrátil se k chudobě. Vydává r. 1823 Komenského „Zprávy a naučení o kazatelství“, připojil Ziegler ke Komenského rétorickým názvům názvy řecké, arci s pravopisnými chybami, nebo latinské, nebo je zčeštil, na př. „allegoria, ἀλληγορία, jinotaj“ (str. 134) , „hypotyposis, ὑποτύποισις čili repraesentation“ (str. 161).

Nejvíce přispěl ke vzbuzení zájmu o antiku svým novým překladem Fénelenova „Telemacha“ (1814-5). Začal překládat tuto „hrdinskou báseň“ hexametry, ale ježto spěchal, vrátil se k próze své předlohy. Jména starých bohů zčeštoval jako jeho předchůdce Javůrek, na př. „Chasoň“ nebo „Jasoň“ (Apollo), „Vidloň“ (Neptun), „Lada“, „Žižlila“ nebo „Milina“ (Venuše), „Zeloň“ (Merkur), „Mudřena“ (Minerva). K překladu připojil poznámky, kde vysvětloval některá antická jména i nezvyklá slova svého překladu. Překládal z originálu, ale jistě též přihlížel k německým a k Javůrkovu překladu.

V Zieglerově Dobroslavu uveřejnil farář Matěj Josef Sychra (1776 - 1830) latinské hádanky v hexametrech a pentametrech, na př. „Erro per oceanum; sublata fronte per auras“; rozřešení: navis (3, 1822, 1, str. 86). Mimo to skládal prózou ezopské bajky (Prvot. 1817, str. 112 n., 167 n.), Básník samouk Michal Silorad Patrčka (1787-1838) přispěl do Dobroslava veršovanými bajkami ezopskými (1, 1820, 3, str., 123 n.; 4, str. 149 atd.) a prozaickým dramatem „Alexander a Kyáza“ (3, 1822, 4, str. 93 n.). Odehrává se jednak v makedonském táboře, jednak na dvoře krásné indické královny Kyázy, kam vnikne Alexander, přestrojený za vyslance. Královna ho pozná, Alexander jí nabídne ruku a políbí. Tuto hru, nezakládající se na starověkém podání, patrně zpracoval Patočka podle nějaké německé předlohy. Kaplan Josef Mirovít Král (1789-1841) otiskl v Dobroslavu

martialovské epigramy 1820; I, str. 150, 152, 154) a ódu na starou lípu v saphických slokách přízvučných (str. 156); někdy (Čechosl. 1822, str. 91) tyto sloky i rýmoval.

Zieglerův přítel Milota Zdirad Polák (1788-1856) nechodil na latinské školy a s antikou se seznámil až za svého dvojího pobytu v Itálii (1815-1818, 1821-1826). Ve „Vznešenosti přírozenosti“ (Prvot. 1813) užíval hojných jmen složených, přídavných (na př. „žilochladný“, „jiskrosršný“) i podstatných (na př. „mrakovětec“, „krasohlas“), jejichž jedním pramenem, arci nepřímým, byl Homér. Ale v obsahu nenásledoval antického oslavovatele přírody, Lucretia, nýbrž popisné básníky 18. století, zvláště Thomsona a Kleista. V novém, knižním zpracování „Vznešenosti přírody“ (1819), vzniklém většinou v Itálii, mluvil o Vulkánovi, Orku, Umce (Muse), Belloně a j. a na počátek básně položil Vpřevod, upravený Jungmannem; je většinou složen časoměrnými hexametry a podle příkladu latinských básníků jsou v něm hojné přesmyky, na př. „Vousinatý drnová když koncuje obruba ječmen“ Básn. sp., vyd. J. Bradáč, I, str. 112).

V letech 1815-1818 dlel Polák v Itálii, zejména v Neapoli, jako pobočník podmaršálka F. Kollera; ten sbíhal v Itálii starožitnosti, zvláště pompejské, a uložil je na svém zámku v Obříství. Své dojmy z Itálie popsal Polák zčásti v dopisech Zieglerovi, z nichž byly později dva uveřejněny, zčásti v „Cestě do Itálie“, kterou vydával v letech 1820-1822 v Dobroslavu; Ziegler k ní připojoval dějepisné, filologické a mythologické poznámky. V dopise psaném v „zříceninách Pompejí dne 17. srpna 1815“ (uv. vyd. I, str. 19 n.) zachycuje Polák mohutný dojem z pompejských vykopávek, v druhém, psaném v Neapoli 5. října 1815 (str. 21 n.), popisuje svůj krátký, jen tří denní pobyt v Římě. V cestopise líčí svou cestu z Vídně přes Štýrsko, Korutany, Benátsko, Toskánsko a církevní stát do Neapole, kde zůstal tři roky, a zevrubně popisuje vlašský život a kraj i hojné zbytky minulosti. Z antiky ho nejvíce zaujaly sochy ve florentském museu, zříceniny starého Říma, památky v neapolském museu a pompejské vykopávky. V Pompejích byl dvanáctkrát časně z rána přicházel a odcházel pozdě v noci (IV, str. 68 vyd. Bradáčova) a pozorně sledoval postup vykopávek. Opsal a přeložil několik pompejských nápisů, ale užil tu i jinde nějakého vlašského popisu („M. Arrio Diomede“, str. 51; „Petronio“, str. 93; „koně geroglifického“, III, str. 77 a pod.). Z antických soch nejnadšeněji popisuje Niobino sousoší ve florentském museu; o jedné z Nioboven píše: „... nemožné téměř, nevinnost, vyšší milost a výtečnost postavy, vážnější krásu všemi spanilostmi kvetoucí mladosti ozdobenou, a tílko sličnějšího výtvaru si představit“ (II, str. 51 n.). V poznámkách (Zieglerových) se vykládá o Niobe a o sochařích Skopovi a Praxitelovi, jimž bylo přiřítáno ono sousoší, a uvádějí se hojné doklady ze starých spisovatelů. Stejně jako výtvarné umění Polák básnictví; nejvíce je dojat - v praeromantickém duchu - u domnělé hrobky Vergiliovy nedaleko Pozzuoli: „Zvláštní jakýsi kouzlicí cit prsou se chytá, přelud vznícený v srdci se množí, člověk se zapomíná, jsa pohřben v hlubosti myšlének, jenž ho do šedivých času dálenin mocí neodolatelnou ženou“ (IV, str. 81). Jako Vergiliův hrob navštěvuje i místa, kde žil Petrarca, Tasso a Ariosto. Nikdy se nezmiňuje o Winckelmannových „Dějinách umění“ a o Goethově „Italské cestě“, asi jich nečetl. Netuší také, že zároveň s ním jsou v Itálii Byron a Shelley.

Do svého cestopisu vložil 13 básní, z nichž většinu později přepracoval v samostatné sbírce „Pomněnky italské“ (po prvé otištěny ve vyd. z r. 1862). Jsou plny antických ohlasů, na př. v básni uvádějící „Cestu Veneciánskou“ (Básn. sp. I, str. 59 n.) se mluví o Boreáši, o Jasenově (t. j. Apollonově) říši, o Olympanech a Jánusově lidu. Sochu medicejské Afrodity (ve Florencii) opěvuje nadšenými slokami saphickými, přízvučnými a rýmovanými. Praví tam, že krásu oné sochy „z prsou vzdechy sladké loudí“ a že je jí „oko zpilé“ (II, str. 57 n.). O soše Apollona belvederského říká: „Krásu péro vypsát neví |, těla, v kterém trůní bůh“ (str. 147 n.). Oddíl o starém Římě zahazuje oslavnou básní na Řím v přízvučných hexametrech. Líčí v ní, jak bloudí zamyšlen po zříceninách, na Capitoliu,

na foru, u Pantheonu, v amfiteatru, u Traianova a Aurelioiva sloupu. Lituje, že tam, kde z Ciceronových úst „plynulo krásomluvectví“, nyní káže ošumělý kapucín žebrákům, v amfiteatru se ozývá truchlivý zpěv, „lkaní Jeremiáše“ a žalmy bosých kajicníků (v poznámce říká, že se tam koná křížová cesta; str. 80 n.). Je to táž melancholická, praeromantická nálada, která se ozývá v Gibbonově díle (History of the Decline and Fall of the Roman Empire, 1776-88). V básni oslavující Neapol vzpomíná Polák Vergiliova hrobu (III, str.12 n.).

Jako jiní básníci jeho doby skládal též anakronteia a v „Krásce a Květoslavu“ (Prvot. 1813, str. 59 n. = Dobrosl. 3, 1822, 1, str. 179 n.) napodobil Ovidiovy heroidy, ale k dvěma milostným listům připojil baladu „Po bitvě u Lipska“ s motivem Bürgerovy „Lenory“ (Dobrosl. 3, 1822, 2, str. 180). V schillerovské kantátě „O vznešenosti hudby“ (Jungmannova Slovesnost, 1820, str. 39 n.), začínající slovy: „Múzy opustte Pindovy háje, | vdechněte veršům míry helenské“, užil časoměrných hexametřů, trochejských tetrametrů, glykonejů, ferekratejů i jiných časoměrných veršů. V nedokončeném „Milku“ (ps. 1830-40; Básn. sp. II, str. 143 n.), obšírně líčícím moc lásky, vyprávěl mimo jiné o nešťastné lásce Sapfině (str. 151 m.) - Sapfo opuštěná Faonem zpívá v besídce nad mořem v časoměrných slokách saphických o své lásce i o své lyře a pak se vrhne s leukadské skály do moře -, o statečné Virginii, jež se probodla, byvši znásilněna (str. 189 n.; podle Livia je probodl otec), a o Lucretii, jež se též usmrtila, když byla zhanobena a způsobila vyhnání Tarquiniovců (str. 191). Část „Milka“, která se nezachovala, byla psána časoměrnými a přízvučnými hexametry (srov. Sabinův životopis ve vyd. z r. 1862. I, str. 371), kdežto zachovalé verše jsou většinou přízvučné a rýmované. Vedle náčrtu chtěl Polák jednat v „Milku“ též o Junoně, Venuši, Minervě a o nazírání starých spisovatelů na ženství (uv. životopis, str. 382). Hexametrem též složil asi r. 1827, báseň „Listopad“ o čtyřech zpěvech (Čelakovský, Koresp. I, str. 343, 362 n.) a přeložil část Ossiana (uv. životopis, str. 359 - u Němců ho tak překládal Denis -, avšak nic se z toho nedochovalo.

Podobně jako Polák skládal i Václav Hanka (1791-1861) anakronteia. Mimo to v „Syrinze a Panovi“ (Prvot. 1, 1813, str. 108) parodoval po způsobu Blumauera a kramářských písní báji o proměnění nymfy Syringy v rákos - jeho Pan je „švihák mladý“ a vychloubá se nymfě, že je bohat -, v „Úbلاženosti rolníkově“ (t. str. 181) užil vergiliovského motta „Flumina amem...“ (Georg. II 486), v jeho duchu i v duchu praeromantickém slavil prostý život venkovský a podle „Aeneidy“ začal svou nedokončenou „Žižkyadu“ slovy „Zpívám, jak...“ (str. XLI vyd. J. Máchalova). Báseň „Zapomenutí na podzim léta 1813“ (Prvot. 1813, str. 190) sepsal přízvučnými hexametry, kdežto uvítání pro císařské manželky r. 1824 (str. 118 uv. vyd.) časoměrnými slokami saphickými.

Jeho přítel Josef Linda (1789-1834) byl v Plzni žákem Goethova ctitele Josefa Zaupera (1784-1858), překladatele a vykladatele Homérova, a připravoval se ke gymnasijsní profesuře. V „Záři nad pohanstvem“ (1818) napodobil vedle Ossiana a Chateaubrianda též Homéra. Podle jeho příkladu uváděl hojně přímé řeči (na př. „Dí jemu vážný Ratiboř...“, „Řka jemu vodpověď Vesmír...“ str.6), vyd. J. Máchalova), vytvářel složená epitheta (na př. „temnohučný“, „věčněmocný“, „dalekomocný“, „bělorouchý“, „krásnověký“), užíval rozsáhlých srovnání (na př. „Jako když se utiší různá bouře rozvržena nad odlehlé lesy...“, str. 9) a rozložených číslovek („devětkrát deset listopadů“, str. 12). Četné vložené básně jsou psány jednak přízvučnými verši rýmovanými, jednak přízvučnými hexametry, jednak volnými verši podle vzoru Klopstockova.

Hojně složených epithet je i v „Libušině soudu“ (na př. „srebropěný“, „zlatopieský“, „zlatonosný“, „vletorečný“) a v Královédvorském rukopise (na př. „hrózonosný“, „jarobujný“, „hlasonosný“); tam jsou i rozvedená srovnání (Beneš: „Srazisté tu obě straně, | jakžby les v les se valil...“; Jaroslav: „Rozkacen hna jako lev dráždivý...“). Jedním z podnětů k složení Rukopisů bylo snad Niebuhrovo učení (Römische Geschichte I, 1811), že měli Římané jako každý národ

své hrdinské zpěvy; ty se ztratily, ale jejich ohlasy nalézáme ve vyprávěních římských dějepisců o starých dobách.